

Handboksfrågornas behandling vid senaste kyrkomöte i Finland.

DEN KYRKOHANDBOK för den Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, som antagits av sjunde allmänna kyrkomötet år 1913, betecknar i många avseenden en helt ny syn på de liturgiska frågorna. Man har visserligen icke varit fullt konsekvent vid det praktiska utförandet av den principiella nyorienteringen, och man kan tryggt säga, att trots uppriktiga försök att i den svenska upplagan hävda språkets rätt, flerstädes inflytanden från de finska texterna oförmånligt gjort sig gällande, men kursen, efter vilken man styr, är given och ägnad att väcka glädje. I detta avseende har också biskop Ullman i Sverige uttalat sin uppriktiga glädje över de vinnningar, som genom denna handbok tillskyndats Finlands kyrka.

Vad som i första hand väcker intresse, är den rikedom på alternativa formulär, som kyrkohandboken inrymmer. De äro visserligen icke alla likvärdiga. Av de tre föreslagna vigselformulären, för att blott taga ett exempel, är knappast mer än B-formuläret det gamla överlägset. A-formuläret är alltför didaktiskt och C-formuläret delvis alltför rationaliserande, med dess utelämnande av det gamla äktenskapslöftet och det snusföruftiga och för kärlekens rätta natur upprörande tillägget: »Vill du älska — intill döden?» Men frånsatt detta och liknande kalamiteter har handboken icke litet vunnit av denna utvidgning.

I högmässoliturgien är alternativet att läsa allmänna kyrkobönen från altaret en nyhet, som man i kyrkomötet synes ha fruktat för men som man rent principiellt dock godkänt såsom det enda liturgiskt och logiskt riktiga. Det var hänsynen för traditionen och akustiska skäl, som avgjorde frågan därhän, att den gamla ritualen bibehölls såsom första alternativ. En nyhet är också införandet av särskilda inledningspråk på högtidsdagar, vilkas användbarhet dock väsentligen reduceras därigenom, att kyrkomötet, med det bristande sinne för det rent musikaliska, som tills dato präglat dess arbete, icke sett till, att samtliga språk blivit tonsatta.

Olaus Petri syndabekännelse har fått stå orörd, med den lilla förändringen av »fört ett syndigt leverne» till »syndat», men såsom första alternativ har här emot kyrkomötets egen princip, att låta det hävdvunna intaga första rangplatsen, inskjutits en »förbättrad», d. v. s. till eigenkännelighet urvattnad »Olaus Petri».

I nattvardsliturgin har en ändring gjorts med hänsyn till de särskilda styckenas ordningsföljd, som i 1928 års kyrkomöte framkallade

ett förslag om återgång till det gamla och varom mera skall talas längre fram. Ett av prosten Neijonstedt å Nedervetil församlings vägnar gjort förslag om ändrad lydelse av nattvardsbönen därhän, att man skulle tacka Gud icke blott å nattvardsgästernas vägnar för undfånget sakrament men jämväl å hela menighetens vägnar för gåvan av Guds heliga ord, vann trots det förnuftiga i förslaget intet beaktande.

I det senare alternativets slutliturgi, för den händelse att nattvardsgång icke äger rum, begicks ett fatalt misstag, i det att växelhälsningen och slutbönen obeskuret ingick från de föregående formulären och en duplicering av hälsning och bön sålunda kom att äga rum. Denna påtagliga lapsus calami har emellertid, då den vunnit kyrkomötets stadfästelse, icke kunnat rättas i de upplagor av handboken, som tid efter annan utgått av trycket, och en del mycket laglydiga präster torde envisats med att också i praktiken tillämpa galenskapen. Årets kyrkomöte har emellertid nu ingripit och rättat felet.

I evangeliiboken är den största nyheten den, att två nya årgångar kollektböner tillkommit, likaså episteltexter för söndagarnas i fastan andra och tredje årgångar, epistel- och evangeliitexter för långfredagens tredje årgång samt en årgång predikotexter ur Gamla testamentet. Med hänsyn till dessa texters användning i högmässogudstjänsten stadgar den gamla handboken följande ordningsföljd: epistel, gradual, evangelium, trosbekännelse, medan den nya stadgar följden: epistel eller evangelium, varvid frihet gives att predika över vilken som helst av årgångens texter (evangeliet, episteln eller den gammaltestamentliga texten), gradual och trosbekännelse. Predikotexten läses icke från altaret och i ingen händelse läses den gammaltestamentliga texten från altaret, en bestämmelse, som dock med den frihet, den lutherska prästen i Finland har i dessa frågor, flerstädes icke beaktas. Där nu denna önskan finnes att giva även Gamla testamentet, vår Frälsares bibel, dess tillbörliga plats i gudstjänsten, stannar man likvisst inför en dubbel svårighet, i det en del — visserligen ett fåtal — texter äro olyckligt valda och icke lämpa sig för sådant ändamål samt kollektböner helt och hållet saknas för dessa perikoper. Då ordningsföljden vid en dylik utvidgning av textläsningen bör vara gammaltestamentlig text, gradual, epistel eller evangelium, trosbekännelse är bristen på gammaltestamentliga kollektböner särskilt kännbar. Genom synodalmötet i Åbo gjordes också ett initiativ i 1928 års kyrkomöte om avhjälpande av denna brist, ehuru väl icke med tanke på texternas användbarhet i altargudstjänsten. Förslaget vann dock icke kyrkomötets godkännande.

De anmärkningar, som här gjorts gentemot den nu gällande handboken, och deras antal kunde ytterligare ökas, avse emellertid icke att förringa värdet av denna med hänsyn till principer och riktlinjer goda

bok, men de ge en antydning om att detta första försök att låta nya vindar blåsa in i kyrkans liv dock tillsvidare knappast kan anses såsom mera än ett gott försök i rätt riktning. Törhända hade det under sådana förhållanden varit skäl att icke så noga, som det senaste kyrkomötet gjort det, binda den nu tillsatta handbokskommitténs handlingsfrihet vid vissa, i detalj fastställda önskemål. Men man synes ha haft en rätt stor rädsla för att en sådan frihet för kommittén av allmänheten skulle uppfattas såsom en ny handboksrevision, och därmed ville man icke oroa kyrkofolket. Dock är det tivelaktigt, om man med det vidlyftiga arbetsprogram, som trots allt nu förelagts kommittén, verkligen lyckats undvika, vad man fruktat för, nämligen revisionen. Ty kyrkans Evangelii- och bönebok samt Kyrkohandboken skall dock nu bearbetas och tillökas i följande, alldeles icke oviktiga punkter:

Till den allmänna kyrkobönen skola fogas de förändringar och tilllägg, som föranledas av vårt lands politiska självständighet, dess förändrade styrelseform och förekomsten av en nationell försvarsmakt, varjämte en bön om större förståelse och kärlek emellan de kristna inbördes här skall infogas;

i Kyrkohandboken skola göras sådana ändringar, att skriftermål alternativt kan fogas omedelbart till högmässogudstjänsten och den kyrkobönen, som nu läses från altaret, skall på ett lämpligare sätt förenas med slutliturgin;

till Kyrkohandboken skola fogas nya formulär för de gudstjänstliga förrättningar, som förekomma inom försvarsverket, likaså för dop av fullvuxna, vilka icke tillhöra något religiöst samfund, för återupptagande i kyrkans gemenskap av sådana, som utträtt ur densamma, för vigsel av fränskilda ävensom för skolgudstjänster;

för den svenskspråkiga Evangelii- och böneboken samt Kyrkohandboken skola uttagas texterna och bibelspråken ur 1917 års bibelöversättning och de sålunda tillkomna böckerna tillåtas att alternativt användas jämsides med den tidigare godkända Evangelii- och böneboken samt Kyrkohandboken.

Av här berörda frågor har måhända den om krigsbönens plats i kyrkobönen största aktualitetsintresse i Sverige. Någon Thysell-affär torde man dock knappast i Finland kunna befara, ty här är man, såsom redan antytts, van med rätt stor frihet vid det liturgiska utförandet, och ingen torde väl komma att taga anstöt, om någon samvetsöm, utan direkt polemiserande från predikstolen, glede förbi ett för honom personligen pinsamt ställe i handboken. Kyrkolagen stadgar ju också straffpåföljd blott för den, som »på svårare sätt avviker från den antagna handboken».

Mycket beror emellertid av den formulering, som »krigsbönen»

kommer att erhålla. Att kyrkan, såsom det heter i psalmboksutskottets betänkande, »ihågkommer den ungdom, som i sin farligaste ålder fjärran från sina hem tjänar i landets försvarsmakt», kan ju icke kränka någons samvete. En annan sak är det, om i bönen jämväl, såsom tydligen är meningen, inryckes en direkt bön för försvaret. Borgå synodalmötes förslag: »Hjälp envar att i Din fruktan fullgöra sina plikter mot fosterlandet», som trots omskrivningen dock i detta sammanhang betyder kriget, är knappast lyckligt. Bättre då något i stil med den nu gällande handbokens ord: »Är det Din vilja, att vårt blod skall varda spillt, så hjälp oss att utstå detta i tron på honom, som lät för vår skull utgjuta sitt oskyldiga blod». Men bäst hade väl varit att låta med saken bero, i all synnerhet som Finlands kyrkofolk redan vant sig att undvara krigsbönen och det ju är en kristlig sanning, att den himmelske Fadern har omsorg också om sådant, som icke genom våra officiella böner allena bragts till hans kännedom.

Frågan om särskilt vigselformulär för frånskilda stötte i utskottet på betänkligheter, och minoriteten enades om en reservation. Det gäller nu enligt förslaget icke att hänföra alla frånskilda under samma dom. Tvärtom talas det i utskottsbetänkandet om personer, »vilkas skilsmässorsaker synas vara stridande emot bibelns mening». Dessa borde, enligt utskottets mening, icke få vigas »med användande av de uttryckliga kyrkliga, högtidliga formulär, vilka för närvarande finnas i vår kyrkohandbok, utan borde vigselformuläret blott innehålla själva äktenskapslöftet och en kort bekräftelse av sakförhållandet, att äktenskapet är från samhällssynpunkt lagligt, vartill fogades intet annat än förbön och läsning av Guds ord». Däremot motsätter sig utskottet initiativtagarnas förslag, att för nu ifrågavarande undantagsfall föreslagna formulär kunde användas jämväl vid vigsel av sådana, som före sitt äktenskap uppenbart levat i allehanda olovliga förbindelser. Enligt utskottets mening är nämligen »icke vigselföreläggandet lämplig plats för utövande av kyrkotukt». Därtill betonas, att detta formulär icke finge »fritt väljas» av dem, som skola vigas.

Hela det resonemang, varpå ovanstående bygger, är till den grad ologiskt och sakligt ohållbart, att dess godtagande av kyrkomötet förvånar. Här må nu först betonas, att en samvetsöm prästman, som på grund av nu gällande vigselformulär råkar i svårigheter, icke bör vara mindre samvetsöm, då det gäller att fälla dom och avgöra, vilka äktenskap som skola tolereras, och över vilka kyrkans skamstämpel skall tryckas. Nu säger visserligen utskottet, att det nya formuläret icke får anses såsom en kyrkotuktsåtgärd, och det framhåller riktigt nog, att vigselföreläggandet icke är lämplig plats för utövande av kyrkotukt, samt medger, att formuläret jämte äktenskapslöftet och den därpå

följande kyrkliga konfirmationen bör innehålla bön och bibelläsning. Men vari skiljer sig då denna nya akt från vanlig kyrklig vigsel? Utskottet säger: genom den mindre kyrkliga högtidlighet, som vilar över detsamma. Men det vilar, såsom tidigare antytts, en mindre kyrklig högtidlighet också över C-formuläret i den nu gällande handboken. Och allmänheten tyckes icke sky det. Vi kunna tvärtom antaga, att ju mindre kyrkan rent religiöst understryker trohetskravets skandalon med hänsyn till äktenskapet och vid sidan av bön och bibelläsning, kappa och krage stannar enbart vid en kort bekräftelse av själva sakförhållandet, desto tacknämligare skall det nya formuläret bliva för dem, för vilka det är avsett. Utskottet synes också haft en dunkel förkänsla härav, ty det stadgar visligen förbud för att formuläret fritt skall få väljas av dem, som skola vigas. Härtill kan ännu sägas, att om skilsmässan verkligen varit stridande emot bibelns mening och kyrkan anses böra vid vigseltilfället reagera häremot, är det obegripligt, varför samma kyrka skall bedja för ett äktenskap, vars existens anses otillåten. Men utelämnas bönen och bibelläsningen från formuläret, blir det, som återstår, intet annat än en civil handling med prästen såsom förrättningsman. Och för detta behöves varken kappa eller krage och säkerligen icke heller präst.

Frågan om kyrkans ställning till de äktenskapliga skilsmässorna är förvisso en mycket allvarsam sak. Men att söka lösa den på sätt, som psalmboksutskottet har föreslagit, är, man vill hoppas det, omedveten oärlighet gentemot sig själv och den allmänhet, kyrkan skall betjäna.

Av förslag, som av kyrkomötet förkastades, var det om återupptagande av den gamla kyrkliga formuleringen av den Treenige Gudens namn (»I Guds, Faderns och Sonens och den Helige Andes Namn» i stället för det nu brukliga: »I Fadrens och Sonens och den Helige Andes namn») samt förslaget om ändrad ordningsföljd i nattvardsliturgin. Det förra förslaget, ehuru fullt motiverat, förkastades, »enär det kunde ge anledning till ledsamma och föga uppbyggliga dogmatiska strider, och enär bägge här åsyftade sätt att utsäga Treenighetens namn ha sin bibliska förebild». Förslaget vann dock i utskottet betydande understöd. Det senare ändringsförslaget, som avsåg en förflyttning av Sanctus till platsen efter läsningen av instiftelseorden, förföll på grund av liturgiska motiv.

Ett för kyrkans gudstjänstliv betydelsefullt beslut, var det om de s. k. högtidsmässornas användande även under kyrkoårets till högtidsdagarna anslutna festtider. De av 1923 års kyrkomöte antagna högtidsmässorna kunna enligt Biskopsmötets tolkning användas blott till kyrkoårets högtidsdagar, då möjlighet förefinnes att använda även så-

dana högtidsmässor, som icke ingå i mässamlingen. En följd härav är, att dessa mässors användning dels inskränkes till alltför få dagar av kyrkoåret, dels helt och hållet förbliva obrukade. För att undvika detta föreslås nu, att kyrkomötet ville förklara, att de på högtidsdagarna tillåtna högtidsmässorna kunna användas även under de till högtidsdagarna anslutna festtiderna. Kyrkomötet godkände initiativet, men betecknande för kyrkans rädsla att i något avseende ingripa i församlingarnas självbestämmningsrätt är den reservation, som fogas till beslutet. »Men då man i en stor del församlingar», heter det i utskotts- betänkandet, »måhända icke särdeles gärna ser, att gudstjänstliturgin blir alltför rik, finge en vidsträcktare rätt att använda högtidsmässan ej lämnas beroende av resp. församlingars prästerskap och klockare- orgelnister, utan borde den inskränkas till de församlingar, i vilka kyrkostämman på förslag av kyrkorådet därtill bifaller. I ingen händelse finge rätten att använda mässor, som ej höra till de av kyrkomötet godkända, vilken rätt för närvarande föreligger på högtidsdagarna, utsträckas till de till dessa anslutna festtiderna».

G. Moliis-Mellberg.

Karl Gustaf Hauffman.

In memoriam.

EJ OVÄNTAT kom dödsbudet, att Du lämnat oss. Men när det förmäldes, att Din levnadsdag var ändad, var det dock, som hade det kommit oförberett. Ej blott Dina närmaste anförvanter, Din stora vänkrets, Dina forna och nuvarande församlingsbor, Dina skyddslingar bland samhällets olycksbarn, utan hela Sveriges kyrkosångsfolk, däribland ej minst Dina mångåriga vänner i K. S. V:s centralkommitté, stå sörjande vid Din öppnade grav. Vi, Dina kamrater i denna kommitté, bringa Dig vårt varma tack för allt vad Du varit för oss, för Din aldrig slocknande hänförelse för vår heliga gärning, för Ditt rastlösa arbete till kyrkosångens fromma, för Dina kraftiga initiativ att föra vår sak framåt, för Dina övertygande, värmande ord vid våra högtider och sammankomster, för Din kloka och framsynta ledning, varunder vi så gärna ställde oss, för Ditt samvetsgranna, redbara väsen och ej minst för det solsken, som Du spridde omkring Dig, även sedan Din sista sjukdom lät oss ana, att Din levnadsbana ej skulle bliva så lång. Allt